

# *Heliothis viriplaca*

## Kardväddsknölfly

Fjärilar, Nattflyn



NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Sårbar (VU\*)  
B2b(i,ii,iii,iv,v)c(iv); C2b

**Klass:** Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Lepidoptera (fjärilar), **Familj:** Noctuidae (nattflyn), **Släkte:** *Heliothis*, **Art:** *Heliothis viriplaca* - kardväddsknölfly (Hufnagel, 1766) **Synonymer:** *grönaktigt knölfly*

### Kännetecken

Framvingarna är mer eller mindre gulaktigt gröngrå med en stor mörk fläck mellan platsen för ring- och njurfläck som vanligen är något ljusare än grundfärgen. Den undre hälften av mellanfältet är brunaktig med gråsvart yttre kant närmast bakkanten och våglinjen avslutas nära framvingespetsen med en gråsvart trekant. Bakvingarna har en ovanlig teckning i svart och vitt, med en distinkt mörk fläck i den ljusare inre hälften och två små ljusa fläckar i den svarta yttre hälften. Grönaktigt knölfly kan endast förväxlas med den närstående östknölfly *H.adaucta*, men hos denna art är den nedre hälften av det mörkare mellanfältets inre gräns inte vinklad rakt mot bakkanten utan mer snett inåt mot rotfältet. Vingspann 30-33 mm.

## Utbredning och status

---

Denna dagaktiva, snabbflygande nattflyart har haft få årligen reproducerande populationer i landet. I Skåne har den under de senaste 40 åren endast varit talrik i trakten av Åhus, där den dock minskat starkt från och med 1990-talet. Den påträffas nästan årligen, men mer enstaka, inom ytterligare några områden i Skåne samt på Öland och Gotland. Under senaste tioårsperioden har åren med migration kommit allt tätare. Redan 1885 var arten känd från Skåne och Öland och före 1900 gjordes ett fynd på Vaddö i Uppland. Fram till 1943 var grönaktigt knöfly känt från Skåne, Blekinge, Halland, Småland, Öland, Gotland och Uppland. Endast två nya landskapsangivelser, Värmland, Väse (2011) och Hälsingland (före 1977, utan lokal), har senare kunnat läggas till listan, vilket är remarkabelt för en art som är så välkänd för sin starka migrationsdrift. I Åhustrakten, det enda skånska förekomstområde som hyst en relativt talrik årlig population, förekom även ett flertal andra rödlistade fjärilar, bl.a. vit puckelmätare, *Lithostege farinata*, och grå puckelmätare, *L. griseata*, som båda hörde hemma i samma livsmiljö. Samtliga arter har där nu trängts undan av markexploatering och förändrade jordbruksmetoder och vit puckelmätare är sannolikt försvunnen. På Öland och möjligen även på Gotland verkar grönaktigt knöfly tidvis ha etablerat mer varaktiga populationer. Den har varit talrik på en industritomt på Öland vid Grönhögen under tio år fram till dess området omvandlades till en golfbana. Senare års fynduppgifter tyder på att arten möjligen främst är tillfällig migrant på Öland. Exempelvis påträffades 20 individer spridda över södra Öland 2002 men endast ett exemplar vardera under åren 1998 och 2004. Under 2003 rapporterades endast tre individer från Öland, men också enstaka från Blekinge, Utlängan och Småland, Nybro. Under 2005 rapporterades sju individer från södra Öland och under 2006 hela 33 individer från södra Öland och en vid Bergkvara i Småland. Under 2007 påträffades den rikligare på Öland och sparsamt i automatiska fällor i Skåne och på Gotland. År 2008 var i mindre grad ett migrationsår, men fjärilar visade sig dagtid på blommor både på Öland och i Kalmar. År 2009 gav endast ca 15 fynd på fällfångstpositionerna i Skåne, Blekinge, Öland och Gotland. År 2010 ökade inflygningen påtagligt med mer än 80 individer i Sydöstska, 30-tal på olika lokaler på Öland och mer sparsamt på södra Gotland. En avmattning märktes under 2011, men med en förmodad delvis inhemsk reproduktion påträffades i sydöstra Sverige drygt 20-talet individer. I Danmark är grönaktigt knöfly påträffad över hela landet, men mest enstaka, med undantag för Nordvästsjälland, Djursland och Bornholm där arten sannolikt har fasta förekomster. Under de senaste tio åren har den främst rapporterats regelbundet från Bornholm. De främsta åren med migration har varit 2003 med ca 200 individer och 2006 med 580 individer rapporterade från de sydligaste öarna. Under övriga år i det första decenniet av 2000-talet har endast 10-20 individer inrapporterats. I Norge är arten endast funnen vid två tillfällen i Akershus 1914 och Vestfold 1969. I Finland är den endast funnen som sällsynt migrant sedan 1856. Dock är den påträffad i flertalet provinser söder om 64°N. De främsta migrationsåren före 1970-talet var 1856, 1937, 1939-1940 och 1943. Flertalet fynd har gjorts vid sydkusten där grönaktigt knöfly även verkar ha etablerat en tillfällig population under 1970-talet. Under 1980-talet har arten åter blivit sällsynt, endast två fynd är kända från detta decennium. I Baltikum och S:t Petersburgs-området har arten under 1900-talet varit sällsynt, men den angavs som talrik före sekelskiftet. Grönaktigt knöfly har en mycket vid utbredning i främst de subtropiska och mediterrana delarna av Nordafrika, Europa och Asien från Marocko till Kashmir, Burma och Japan.

## Ekologi

---

Grönaktigt knöfly är hos oss främst knuten till trädesåkrar på kalkhaltiga jordarter, helst på sandjord som legat i träda mer än 1-2 år. Alternativa livsmiljöer är industritomter och omgivningarna kring kalkbruk. Larven lever på ett flertal örter såsom rödklint (*Centaurea jacea*), puktörne (*Ononis repens*), cikoria (*Cichorium intybus*), riddarsporre (*Consolida regalis*), vadd-, fibble-, klöver- och sporrearter (*Scabiosa*, *Crepis*, *Trifolium*, *Linaria* spp.). Grönaktigt knöfly har även i Sverige två generationer per år och övervintrar i puppstadiet i en tunn spånad vid markytan. Fjärilen är både dag- och nattaktiv, och även om betydligt fler individer observeras aktivt blombesökande under dagtid, kommer den även sparsamt till UV-ljus under varma nätter. Arten besöker gärna blommor av oxtunga, *Anchusa officinalis*, samt blålusern, *Medicago sativa*, och andra ärtväxter. Dess första flygperiod infaller i Danmark och Skåne från sista veckan i maj till de sista dagarna i juni, den andra från de sista dagarna i juli till andra veckan i september. I Finland är mönstret likartat, dock med två veckors förskjutning av första generationens flygtid. Arten bör uppfattas som en av representanterna för den i Sverige unika stäppängsfaunan i östra Skåne.

Arten hotas av upphörande trädesbruk och igenplanteringen av sandig åkermark. I Åhusområdet upptas nu det aktuella förekomstområdet i hög grad av områden som omförts till industrimark sedan 1970-talets början, med en alltmer krympande areal lämplig f.d. åkermark. Arten riskerar att helt försvinna härifrån utan en välplanerad räddningsaktion. De ovan nämnda arterna mätare, vit puckelmätare, *Lithostege farinata*, och grå puckelmätare, *L. griseata*, var också talrika i detta område under 1970-talet och har nu sina enda förekomster i Sverige här.

## Åtgärder

---

Åhustraktens unika fjärilsfauna har sedan länge varit välkänd och Kristianstads naturskyddsförening initierade 1990 en insamling av äldre fynddata samt en nyinventering av de entomologiska värdena. Ett nationellt åtgärdsprogram för puckelmätarna är under framtagande. Förhoppningsvis kommer detta att leda till att olika naturvårdssträvanden kan samordnas för att bevara den för Sverige helt unika stäppängsfaunan med andra sydliga fauna- och florielement. För de aktuella fjärilsarterna är sannolikt ett fortsatt trädesbruk på en betydande areal sandjord helt avgörande för att kontinuerligt kunna upprätthålla rätt successionsstadium, dvs. den speciella sammansättning av växtarter och den andel naken sandjord som dessa fjärilar uppenbarligen kräver. Trots de omfattande migrationsvågorna under de senaste decennierna verkar arten ha svårt att mer långsiktigt etablera sig på alvarmarker. Där varierar fuktigheten genom året på ett oförutsägbart vis och detta kan vara avgörande för att arten bara trivs på mer udda platser som industrimarker på kalkberggrund.

## Litteratur

---

- Bech, K., Szyska, P., Madsen, A., Christensen, E., Fibiger, M., Helsing, F., Jensen, L., Knudsen, K., & Möller, H.E. 2007. *Fund af Storsommerfugle i Danmark 2006*. Tillägg till Lepidoptera.
- Douwes, P., Kaaber, S., Nordström, F., Opheim, M. & Sotavalta, O. 1969. *De fennoskandiska och danska nattflynas utbredning*. C.W.K. Gleerups förlag, Lund.
- Elmquist, H., Liljeberg, G., Top-Jensen, M. & Fibiger, M. 2011. *Sveriges Fjärilar*. En fälthandbok över Sveriges samtliga dag- och nattfjärilar. Östermarie.
- Hoffmeyer, S. 1938. *Heliothis dipsacea* L. og *maritima* Grasl. *Flora og Fauna* 44(1-2): 1-12.
- Kaisila, J. 1962. Immigration und Expansion der Lepidopteren in Finnland in den Jahren 1869-1960. *Acta Ent. Fennica* 18.
- Lampa, S. 1885. Förteckning öfver Skandinaviens och Finlands Macrolepidoptera. *Ent. Tidskr.* 6(1-3): 1-137.
- Lindeborg, M. 1999. Fjärilsfynden i SydOst 1998. *Lucanus* 4: 19-29.
- Lindeborg, M. 2003. Fjärilsfynden i Sydost 2002. *Lucanus* 8: 1-13.
- Lindeborg, M. 2005. Fjärilsfynden i Sydost 2004. *Lucanus* 10: 1-19.
- Lindeborg, M. 2006. Fjärilsfynden i Sydost 2005. *Lucanus* 11: 1-14.
- Lindeborg, M. 2007. Fjärilsfynden i Sydost 2006. *Lucanus* 12: 1-16.
- Lindeborg, M. 2008. Intressanta fynd av storfjärilar (Macrolepidoptera) i Sverige 2007. *Ent. Tidskr.* 129: 43-52.
- Lindeborg, M. 2009. Intressanta fynd av storfjärilar (Macrolepidoptera) i Sverige 2008. *Ent. Tidskr.* 130: 11-20.
- Madsen, A., Bech, K., Christensen, E., Fibiger, M., Helsing, F., Jensen, L., Knudsen, K., & Möller, H.E. 2004. *Fund af Storsommerfugle i Danmark 2003*. Tillägg till Lepidoptera.
- Meyrick, E. 1895. *British Lepidoptera*. MacMillan and co., London.
- Norgaard, I. 1988. *Fund af storsommerfugle i Danmark 1961-1986*. Lepidopterologisk forening.
- Nordström, F. & Wahlgren, E. 1935-41. *Svenska fjärilar*. Nordisk familjeboks förlag, Stockholm.
- Nordström, F. 1943. Förteckning över Sveriges storfjärilar. *Catalogus Insectorum Sueciae. Opusc. ent.* 8: 59-120.
- Palmqvist, G. 2003. Intressanta fynd av storfjärilar (Macrolepidoptera) i Sverige 2002. *Ent. Tidskr.* 124: 47-58.
- Palmqvist, G. 2010. Intressanta fynd av storfjärilar (Macrolepidoptera) i Sverige 2009. *Ent. Tidskr.* 131: 5-14.
- Palmqvist, G. 2011. Intressanta fynd av storfjärilar (Macrolepidoptera) i Sverige 2010. *Ent. Tidskr.* 132: 11-23.
- Palmqvist, G. 2012. Intressanta fynd av storfjärilar (Macrolepidoptera) i Sverige 2011. *Ent. Tidskr.* 133: 41-53.
- Skou, P. 1991. *Nordens ugler (Lepidoptera: Noctuidae)*. Apollo books, Stenstrup.
- Svensson, I., Gustavsson, B., Imby, L., Elmquist, H., Hellberg, H. & Palmqvist, G. 1987. *Catalogus Lepidopterorum Sueciae*. Förteckning över *Sveriges Fjärilar*. Stockholm.

## Författare

---

Claes U. Eliasson 1995. Rev. Claes U. Eliasson 1997, 2005, 2007 & 2012.